

לעשות רצונך

הלכות מצויות

wa052052@gmail.com

נשיא השבוע - מזוזה

מצות עשה לקבוע מזוזה בפתח הבית שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, ובמזוזה כתובות שתי פרשיות - שמע וזוהי אם שמע, וחייב אדם להזוזה במזוזה, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם יתברך ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגאותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר עומד לעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו וחולך בדרכי מישרים, אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שחרי יש לו מזכרין רבים וזן הם חמלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך יי סביב ליראיו ויחלצם. ועוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות (רמב"ם תפילין ומזוזה פ"ו הל' י"ג וחפץ חיים בסחי"מ הקצר י"ב).

קביעת המזוזה בצד ימין הכניסה, היכר ציר, וכשאין היכר.

חז"ל (מנחות ל"ד). למדו מהפסוק מזוזות ביתך, שהמזוזה צריכה להיות דרך ביאתך מן הימין, כי הרגילות לעקור רגל ימין תחילה, אמנם יש מקומות המוטל בספק אם הפתח עיקרו לכניסה או ליציאה, ואמרו בגמ' (ל"ג). פתח שבין שני בתים, הלך אחר היכר ציר, כלומר שאם אין ניכר איזהו ימין לכניסה או ליציאה, כגון מי שחולק ביתו לשניים, ובכל חלק ישנו פתח לרשות הרבים ובמחיצה החולקת יש פתח מזה לזה, ואין ידוע איזה צד חשוב ביאה או יציאה, וכיון שהוא ספק השקול, אנו הולכין אחר היכר ציר, פירוש במקום שעושה שציר הדלת סובב הדלת לתוכו הוא הבית, שדרך הבתים שהדלתות נפתחות לבפנים ודרך ימין שנכנסין בו קובע אותה.

בפתח שבין שני חדרים כשאין הכרעה של היכר ציר כגון שאין דלתות, או שיש דלת הזוה, והמסילה נמצאת בחלל הפתח, לדעת הגריש"א קובע את המזוזה באיזה צד שירצה, ועל ידי המזוזה יקבע מהו צד הכניסה, ולדעת האגרות משה (יו"ד א' קע"ו) באופן מסופק וגם אין דלת, פטור ממזוזה, וכ"כ בראשון לציון דבכה"ג סמכין על הרמב"ם.

היכר ציר, שאינו מכריע

כשהדר אחד יותר עיקרי בתשמיש, לא הולכים אחר היכר ציר, (ש"ך רפ"ט ו) דהיכר ציר מכריע רק במקום ספק, שאין אנו יודעים לאיזה צד יקרא כניסה, וכתב האור החיים בראשון לציון (רפ"ט ג) דבאמת בזמן הזה נראה דאין היכר ציר מהני דהא בזמננו לא קפדי לעשות הציר לפנים בבית, ואדרבה הבונים בגין מתקן רובם ככולם עושין הדלתות מחוץ לבית, וכן עינינו רואות רוב הבתים דלתותיהם מבחוץ וכפי זה תו ליכא היכרא בציר כיון דיש עושין כן ויש עושין כן, עיי"ש. ולהנ"ל יקבע היכר שירצה וכן כתב הגאון ר' שלמה קלוגר בספר סת"ם רפ"ט שכשאין היכר ציר קובע יקבע באיזה צד שירצה, שלא הקפידה תורה רק על ההיפוך שלא יקבענה בשמאל הנכנס.

חדר פנימי טפל, והחיצון הוא עיקרי

חדר שמקבלים שם אורחים וסועדים בשבת ושוהים בו במשך היום, נחשב עיקר יותר ממטבח שסועדים בו כל השבוע וכאשר המטבח הוא פנימי, יש לעיין לאיזה צד יקבע את המזוזה, ונחלקו בזה הפוסקים דעת הבית מאיר (רפ"ט) נוטה לומר שהדרך ביאה נקבע לפי היותר עיקר בתשמישי הבית והביא גם דברי

אחינו הגר יעקב מליסא שפירש כן בדעת הלבוש והש"ך הנ"ל אמנם דעת החזו"א כמהרי"ל והט"ז שאם אין פתח אחר לפנימי אזי זה נחשב דרך כניסה להפנימי אנ"פ שאינו חשוב כ"כ, וכן מנהג העולם, אנ"כ הוא חדר פחות מד' על ד', שאז נחשב החדר הקטן כאויר, ויש לקבוע לצד הכניסה לבית (כ"ד רע"א רפ"ו י"ג, ומ"מ דעת החזו"א שיקבע ללא ברכה, שבות יצחק מזוזה).

פתח שבין הבית לבין חצר ומרפסת

פתח שבין הבית לבין חצר ומרפסת שאין כניסה אחרת רק דרך הבית, נחלקו בזה מאיזה טעם חייב במזוזה, מהרא"ש משמע שחיובו מחמת שעושים בה תשימישי הבית, ומהרמב"ם נראה שחיובו מחמת שהבית פתוח לתוכה, ואין לה חיוב רק מחמת הבית.

לדעת הט"ז (רפ"ט ד') הדין הוא כך אם החצר סתום מכל צדדיו בלי פתח, רק נכנסים מהבית לתוכו או החצר כמו חדר וקובע המזוזה בימין הנכנס מבית לחצר, אבל אם יש להחצר פתח למבוי או לרה"ר מלבד פתח הבית לתוכה הולכים אחר היכר ציר, ובאיזה צד שיש היכר ציר הפתח נחשב כמו בית ואזלינן בתר ימין הנכנס לתוכו וכן הוא בתנשו מהרי"ל סימן צ"ד. וזה כדעת הרא"ש שחיוב החצר הוא מצד עצמו.

אך דעת הבית מאיר שיש לקבוע בכל אופן בצד הכניסה לבית כדעת הרמב"ם שהחצר אינה חייבת מחמת עצמה אלא מחמת הבית שפתוח לתוכה, ומוכיח שזה עיקר הכניסה מלשון בני אדם, וז"ל וצא ולמד מלשון העולם הרי הדין לקובעה בימין הכניסה דהיינו בלע"ז אויף די רעכטי זייט פון אריין גיין ומעתה נחזי אנן מי שהוא עומד בתוך בית החורף ורוצה להודיע לחבירו שילך להחצר אומר איך וויל אריין גיין או אומר איך וויל ארויס גיין וכן להיפוך אם עומד בהחצר וכי לא יאמר איך וויל אריין גיין ותו לא מידי לדעת עכ"ל וכ"ד הגריש"א והחזו"א, ומ"מ למעשה כשאין להחצר פתח לרה"ר וקובע לימין הכניסה לבית כדעת החזו"א, כיון שהוא ספק לא יברך (עיין חזו"א מנחות ל"ט ה').

שימוש בית המחייב במזוזה

דירה הראויה לדיוור קבע והיא שלו, כאשד הוא דר בה בשינה ואכילה גם יום אחד בשנה נחשב דיוור קבע וחייב במזוזה באותו יום.

מחסן שמאכסנים בה דברים – אם נכנסים שם פעם בחודש, נחשב בית האוצר שחייב במזוזה, ואם נכנסים שם לעיתים רחוקות כמו מחסן לעצי סוכה, פטור ממזוזה. אמנם אם המנקה של חדר המדרגות מניח שם את כלי הניקוי, הדין זה נכנס ויוצא בו עבוד הבעלים, וחייב במזוזה.

חנות שבשוקים – להט"ז (רפ"ו י"א) אפי' אם יושבין בהם בכל יום פטורים, כיון דאינם שם בלילה מיקרי עראי, ולהיד הקטנה (פ"ת י"א) אם יש בחנות סחורה המונח שם תמיד נחשב בית האוצר וחייב, ולמעשה הרבה סוברים שיקבע ללא ברכה, וגם בחנות הפתוחה כל המעת לעת י"א שיקבע ללא ברכה (ורע יעקב ט"ז עמוד פ"ב).

מזוזה במעלית

נחלקו הפוסקים לגבי מעלית אם חייב במזוזה, לדעת הגרשז"א גם כשיש בה ד' על ד' אין בה כלל חיוב מזוזה (עיין מנח"ש ב' צ"ז כ"ג).

ולדעת הגריש"א חייבת, ובקומת הכניסה צריך לקבוע את המזוזה בימין הכניסה למעלית, שדרך פתח זה באים אל הבית, ובשאר הקומות יקבע המזוזה בימין היוצא מהמעלית לפרוודור שהוא בית שער, אמנם כיון שיש פטורים במעלית, יש לחוש לענן ברכה שיטוין על זה בברכה על מזוזה אחרת, או לקבוע המזוזה בלי ברכה (שבות יצחק).